

در مکتب تربیتی امام علی علیه السلام

(شرحی بر نامه ۳۱ نهج البلاغه)

محمد تقی رهبر

سرشناسه: رهبر، محمدتقی، ۱۳۱۴ -

Rahbar, Mohammad-Taqi

عنوان قرارداد: نهج البلاغه، برگزیده، شرح

عنوان و نام پدیدآور: در مکتب تربیتی امام علی (ع): شرحی بر نامه ۳۱ نهج البلاغه/محمدتقی رهبر.

مشخصات نشر: تهران: بنیاد بعثت، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۲۰۷ ص.

شابک: ۲۰۰۰۰۰ ریال ۲-۶۷۶-۳۰۹-۹۶۴-۹۷۸.

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه - نقد و تفسیر

موضوع: Criticism and interpretation - Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. دیدگاه درباره تربیت خانوادگی

موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah - Views on domestic education

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه - نامه‌ها

موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah - Correspondence

موضوع: علی بن ابی طالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق. نهج البلاغه - تربیت اخلاقی

موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah - Moral education

موضوع: تربیت خانوادگی - جنبه‌های مذهبی - اسلام

موضوع: Domestic education - Religious aspects - Islam

موضوع: تربیت اخلاقی - جنبه‌های مذهبی - اسلام

موضوع: Moral education - Religious aspects - Islam

موضوع: راه و رسم زندگی (اسلام)

موضوع: Conduct of life - Religious aspects - Islam

رده بندی کنگره: ۱۳۹۷/۹/۴۲۳/۸۰۴۲۳

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۱۵

شماره کتابشناسی ملی: ۵۵۱۲۲۴۰

در مکتب تربیت امام علی (ع)

(شرحی بر نامه ۳۱ نهج البلاغه)

مؤلف: محمدتقی رهبر

ناشر: انتشارات بنیاد بعثت

نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۷ ش

شابک: ۲-۶۷۶-۳۰۹-۹۶۴-۹۷۸

قیمت: ۲۰۰۰۰۰ ریال

مرکز توزیع: تهران، خیابان سمیه، بین شهید مفتاح و موسوی، پلاک ۱۷۳

تلفن: ۸۸۶۰۳۳۸

فهرست

۱۳	پیشگفتار
۱۶	بُعد اخلاقی و تربیتی نهج البلاغه
۱۸	۱- درآمد و وصیت
۲۲	۲- آزمایشگاه زندگی
۲۶	۳- رشته استوار ایمان و تقوا
۲۶	نقش تقوا در هویت معنوی انسان
۲۸	آبادی قلب
۲۹	مفهوم ذکر
۲۹	دست اندر رشته‌ی حق
۳۱	۴- موعظه و حیات قلب
۳۲	نگرشی دیگر بر ژرفای گفتار آن حضرت
۳۴	نقش زهد در حیات قلب
۳۵	یقین و قدرت روح
۳۵	نور حکمت

۵- آخرت را به دنیا مفروش

۳۸

میان حیات دنیا و دار آخرت تضادهایی است

۳۸

بیان معیار سخن گفتن و اظهار کردن

۴۰

گمراهی و سقوط انسان

۴۱

۶- امر به معروف و نهی از منکر

۴۳

قرآن و امر به معروف و نهی از منکر

۴۵

جهاد

۴۶

قاطعیت و بی پروایی در راه خدا

۴۶

۷- دین شناسی و علم نافع

۴۹

راه و تقاضا

۵۰

صبر

۵۱

اخلاص در دعا

۵۲

اندرز پروری

۵۴

علم نافع

۵۵

۸- مکتب تربیتی امام علی (ع)

۵۷

پند پدر

۵۸

تربیت در کودکی

۵۹

قساوت

۶۱

آموزگار تاریخ

۶۲

۹- آموزشگاه تاریخ

۶۳

تحلیل تاریخ

۶۵

مسئولیت پدر

۶۶

۱۰- در جستجوی حقیقت

۶۷

ماهیت اختلاف

۶۷

۷۰	انگیزه اختلاف
۷۲	آثار اختلاف
۷۴	۱۱- تقوا و تعهد به فرائض
۷۴	تقوی، تعهد به فرائض و تأسی به سیره صالحان
۷۷	تقوی و جهاد
۷۸	آثار تقوی
۸۲	۱۱ ره توشه سیر و سلوک
۸۵	راز توفیق
۸۷	۱۳- حاکمیت مطلق خداوند
۸۸	حاکمیت مطلق خداوند
۹۱	آمیختگی جهان مادی با ناما سماء
۹۳	محدودیت شناخت انسان
۹۴	بازگشت و توجه به خدا
۹۵	۱۴- رسالت پیامبر اعظم (ص)
۹۵	رابطه‌ی میان خدا و خلق
۹۹	پذیرش رهبری پیامبر
۱۰۰	اندرز پدر
۱۰۲	۱۵- توحید آفریدگار
۱۰۳	توحید و فطرت
۱۰۴	نظام آفرینش و توحید
۱۰۶	پیامبران و توحید
۱۰۷	ازلیت و ابدیت
۱۰۸	احاطه‌ی قلبی یا بصری
۱۱۲	۱۶- انسان در جهان‌بینی توحید

- ۱۱۸ - ۱۷ - رابطه دنیا و آخرت
- ۱۱۹ دنیا و آخرت در دو چهره مختلف
- ۱۲۱ ملکوت، گذشته و حال و آینده ندارد
- ۱۲۷ - ۱۸ - آداب معاشرت
- ۱۲۸ میزان وجدان
- ۱۲۹ خود الهی و خود نفسانی
- ۱۳۳ - ۱۹ - سیر و سفر انسان
- ۱۳۴ بعد مسافت در سیر و سفر انسان
- ۱۳۶ ره تویش این سفر
- ۱۳۸ - ۲۰ - دشواری‌های سفر
- ۱۴۰ سبکباران این سفر
- ۱۴۱ حرکت پرشتاب
- ۱۴۲ راه غیر قابل بازگشت
- ۱۴۴ - ۲۱ - فلسفه دعا و نیایش
- ۱۵۰ تساهل در حق گناهکاران
- ۱۵۳ - ۲۲ - فلسفه آفرینش انسان
- ۱۵۹ - ۲۳ - تذکار سفر آخرت
- ۱۶۰ تذکار و تدارک مرگ
- ۱۶۲ فرییکاری دنیا
- ۱۶۳ فریب خوردگان دنیا
- ۱۶۴ - ۲۴ - انسان در بستر سیار زمان
- ۱۶۷ - ۲۵ - کاخ مست بنیاد آرزوها
- ۱۷۰ کرامت نفس و آزادگی
- ۱۷۱ آزادگی در فرهنگ علوی

- ۱۷۳ سرچشمه آزادی
- ۱۷۵ ۲۶- پرتگاه آزمندی
- ۱۷۵ طمع و عواقب آن
- ۱۷۷ سپاسگزاری از دیگران
- ۱۷۹ ۲۷- کنترل زبان، استغناء از دیگران، حرفه‌ی آبرومند
- ۱۸۰ یربیت معاش
- ۱۸۴ ۲۸- رازداری
- ۱۸۴ ۲۹- هدف‌راری و دل‌شگری
- ۱۸۵ ۳۰- تفکر و تسلیم‌نم گفتن و سنجیده
- ۱۸۵ ۳۱- مصاحبت با نیکان
- ۱۸۶ ۳۲- جایگاه درد و درمان
- ۱۸۶ ۳۳- مشاوران صالح
- ۱۸۷ ۳۴- کاخ مست بنیاد آرزو
- ۱۸۷ ۳۵- عقل تجربی
- ۱۸۸ ۳۶- اغتنام فرصت
- ۱۸۸ ۳۷- توجه به پایان کار
- ۱۸۹ ۳۸- تجارت سودمند
- ۱۹۰ ۳۹- دوستان بی‌خیر!
- ۱۹۰ ۴۰- سازش با روزگار
- ۱۹۰ ۴۱- پرهیز از لجاجت
- ۱۹۱ ۴۲- آداب مصاحبت
- ۱۹۳ ۴۳- حقوق و آداب دوستی
- ۱۹۴ ۴۴- حقوق برادری
- ۱۹۴ ۴۵- حقوق خانوادگی

- ۱۹۵ - ۴۶- روزی آدمیان
- ۱۹۶ - ۴۷- رسم سپاسگزاری
- ۱۹۶ - ۴۸- دنیا مزرعه آخرت
- ۱۹۷ - ۴۹- تجربه‌ی تاریخ
- ۱۹۸ - ۵۰- پند و پند پذیری
- ۱۹۹ - ۵۱- تکیه گاه صبر و یقین
- ۲۰۰ - ۵۲- اعتدال و میانه‌روی
- ۲۰۱ - ۵۳- تریب و دینی
- ۲۰۱ - ۵۴- حق و عدالت
- ۲۰۳ - ۵۵- بینایی ربی و برت
- ۲۰۳ - ۵۶- چند اندرز
- ۲۰۴ - ۵۷- همسفر و همسره
- ۲۰۴ - ۵۸- آیین همسرداری
- ۲۰۶ - ۵۹- مدیریت کارکنان
- ۲۰۷ - ۶۰- دعا بدرقه راه فرزند

پیشگفتار

محور اصلی این نوشتار نامه گنج سنگ امیر^۱ مومنین علی علیه السلام، به فرزندش امام حسن مجتبی علیه السلام، محوریت «تعلیم و تربیت» است. موضوعی که با حیات آدمیان از بعد مادی و معنوی، پیوند خورد و شالوده شکل‌گیری شخصیت، از نخستین روزهای زندگی را در بر می‌گیرد. آن تا بی‌نهایت می‌باشد. این نامه به ابعاد گوناگون تعلیم و تربیت، به ویژه مسائلی عقیدتی، اخلاقی و انسانی با نگرش توحیدی پرداخته و عقل و علم و عمل و عاطفه و ایمان را همه از و انذار را به خدمت گرفته و ره توشه‌ای است برای سیر تکاملی انسان‌ها و همی به «کان راه حقیقت و سیر و سلوک معنوی در تمام سنین عمر».

توجه به محتوای این نامه و کاربردی نمودن آن، در مرحله نخست وظیفه خانواده‌ها و مربیان و سپس مسئولان و کلیه دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت و اخلاق است و بالاخره همه را به این منشور جاودان نیاز باشد که برای خودسازی و تهذیب و تزکیه اکسیر اعظم است.

۱- لازم به یادآوری است که این نامه را حضرت امیر علیه السلام در بازگشت از جنگ صفین در محلی به نام «حاضرین» نوشته‌اند. امام حسن علیه السلام در این دوران حدود سی و چهار سال داشته‌اند.

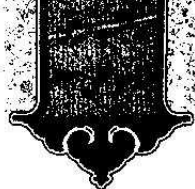

«موسسه نهج البلاغه» با هدف گسترش فرهنگ مبارک علوی در زمینه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، مدیریتی، اقتصادی و به طور خلاصه، مبانی و اصول «سبک زندگی اسلامی» به مفهوم جامع آن، بر آن است این فرهنگ مظلوم را که به «اخ القرآن» موسوم است، در عرصه‌های حوزوی، دانشگاهی، آموزشی، مدیریتی، جمعه و جماعات و فضای مجازی و عینیت جامعه گسترش داده و شعار «با نهج البلاغه زندگی کنیم» را با همت و همکاری شیفتگان مولی الموحدين و فعالان خدوم و نیکوکاران تحقق ببخشد و در این حرکت مبارک اقدامات موثری داشته که هنوز آغاز راه است و به همکاری و هم‌افزایی همه دست‌اندرکاران فرهنگ علوی نیاز دارد.

و این در این کتاب، «نامه ۳۱ از نهج البلاغه» را با ترجمه و شرح و شواهدی مناسب تقدیم به اطباء گرامی می‌نمائیم؛ باشد که مورد توجه همگان بویژه مربیان، معلمان، ارباب و دانشوران و نوجوانان قرار گیرد و در عرصه عمل و سازندگی معنوی مؤثر افتد.

پیرامون این نامه درس‌آموز، شرحی متعدد نگاشته شده که همگان مغتنم و مورد استفاده است. در شرح پیش رو از آیات و روایات، مباحث تحلیلی علمی و نظری و گاه مبانی فلسفی و عرفانی و اشعار و ادبای مناسب استفاده شده و از تنوع مناسب برخوردار می‌باشد.

مناسب دانستم در اینجا از یار دیرین، زنده یاد شهید «میدر رحیمی آوینی»، که در آن روزگاران^۱ به نشر بخش‌هایی از این کتاب، طی مقالاتی بر ما نامه اعتصام (وابسته به سازمان تبلیغات اسلامی) اهتمام ورزید و به جوار شرف یاد کنیم. و نیز از برادر ارجمند جناب آقای «محمدحسین فروزان»، همکار گرامی و فعال موسسه نهج البلاغه، که جهت نشر این مجموعه و سایر آثار موسسه اهتمام خالصانه ورزیده تشکر کنم و توفیق همه‌ی خادمان دین و ولایت را از پیشگاه ربوبی مسئلت نمائیم.

در اینجا لازم است تلاش دیگر محققان و نهادهای ذیربط و مروجان فرهنگ
علوی با محوریت نهج البلاغه را ارج نهاده و توفیق افزون‌تر ایشان را از خداوند
بزرگ مسئلت نمایم.
والله ولی التوفیق.

محمدتقی رهبر

مدیر مسئول موسسه نهج البلاغه

زمستان ۱۳۹۷ ش

www.ketab.ir